

HEI, ME ETÄSUOJELLAAN KASVEJA LÄHELLÄ!

Suomen uhanalaisten luonnonkasvilajien pelastaminen häviämislähtöisesti on tärkeä tehtävä. Euroopan yhteisön rahoittamana tätä työtä tekee Luonnontieteellisen keskuksen, Suomen ympäristökeskuksen, Oulun yliopiston, Ympäristöministeriön ja Metsähallituksen yhteinen kasvien etäsuojelua edistävä ESCAPE-hanke.

”HEI, ME ETÄSUOJELLAAN KASVEJA LÄHELLÄ” -näyttely kertoo suurelle yleisölle ESCAPE-hankkeen työstä ja ex situ-suojelun monenlaisista haasteista, vaiheista ja onnistumisista. Kaksikielinen näyttely muodostuu kymmenestä osiosta:

1. Escape-hanke – Mikä, miksi, miten?
2. Näin etäsuojellaan – kasvitieteelliset puutarhat luonnonkasvien turvapaikkana
3. Näin etäsuojellaan – pankki siemenille
4. Näin etäsuojellaan – mikrolisäys ja syväjääditys
5. Takaisin luontoon – itämerenlaukkaneilikkan paluu
6. Takaisin luontoon – pahtakelto leviää avustetusti
7. Valikoituja lajeja – hämeenkylmänkukka oli ensimmäinen
8. Uusinta uutta – sammaleetkin tarvitsevat etäsuojelua
9. Mitä saa tehdä – kaikenlaisia lupia
10. Miten tästä eteenpäin – tulevaisuuden suunnitelmia

Näyttely on helposti ripustettavissa erilaisiin tiloihin. Helsingissä näyttely pystytetään Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan pihalle lasiseen huvimajaan. Helsingin jälkeen näyttelyyn voi tutustua Oulun kasvitieteellisessä puutarhassa.

MIKÄ, MIKSI JA MITEN?

Luomuksen kasvitieteen yksikön johtaja **Marko Hyvärinen** johtaa ESCAPE-hanketta ja kertoo näyttelyssä näin: ”Luonnonvaraisia kasvilajeja suojellaan parhaiten pitämällä huolta kasvien kasvupaikkojen säilymisestä. Usein käy kuitenkin niin, että kasvupaikka muuttuu esimerkiksi suon ojittamisen, metsänhakuun tai ilmastonmuutoksen vuoksi joillekin kasveille sopimattomaksi. Jos harvinaisen kasvilajin elinpaikat vähenevät, siitä tulee uhanalainen ja laji voi pahimmassa tapauksessa hävitä luonnosta kokonaan. Siksi uhanalaisia lajeja on syytä tallettaa varmuusvarastoon, josta niitä voidaan tarvittaessa palauttaa luontoon. Varastona voi olla kasvitieteellinen puutarha tai siemenpankki, jossa kasvien siemeniä säilytetään pakasteessa.”

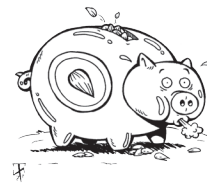
KASVITIEEELLISET PUUTARHAT LUONNONKASVIEN TURVAPAIKKANA

Maamme uhanalaisimpia kasveja on lisätty siemenistä ja pistokkaidista sekä Helsingin että Oulun kasvitieteellisissä puutarhoissa. Näyttelyssä kerrotaan, miten kasvitieteellisiin puutarhoihin oikein talletetaan harvinaisia ja uhanalaisia kasveja. Luonnonkasvien siementen kerääminen, kylväminen, kouluminen, kasvatus ja istutus vaativat monenlaista osaamista.

PANKKI SIEMENILLE

Helsingin Kumpulan kasvitieteellisessä puutarhassa sijaitsevassa siemenpankissa varastoidaan Suomen uhanalaisten luonnonkasvien siemeniä. Vuoteen 2017 mennessä pankkiin pyritään tallettamaan 80 kasvia, joka on noin neljännes kaikista Suomen uhanalaisista ja silmälläpidettävistä siemenkasveista.

Siemenpankissa siemeniä valvotaan tarkasti ja niiden itävyyttä testataan säännöllisesti. Kullakin lajilla on omat idätysvaatimuksensa. ESCAPE-hankkeen siemenpankki on aktiivinen osa kasvien suojelutyötä, ja näyttely valottaa sen toimintaa aina siementen keruusta onnistuneeseen säilytykseen ja idätykseen. Mitä kaikkea pitääkään muistaa...?

MIKROLISÄYS JA SYVÄJÄÄDYTYKSEN

Kasveja voidaan etäsuojella myös laboratoriossa. Mikrolisäyksessä kasveja lisätään niiden kasvupisteistä, silmuista tai siemenistä. Syväjäädityksessä kasvimateriaali varastoidaan -196 pakkasasteeseen. Tämä hyinen menetelmä on Oulun kasvitieteellisen puutarhan osaamisalaa. Näyttely esittelee mikrolisäyksen ja syväjäädityksen työvaiheita ja sitä, miten syväjääditytty kasvi herätetään henkiin.

TAKAISIN LUONTOON

ESCAPE-hanke on onnistuneesti palauttanut luontoon muun muassa itämerenlaukkaneilikkaa ja pahtakeltoa. Molempien lajien selviytymistarinoihin liittyy draamaa ja vaarallisia tilanteita – paratiisi ei aina ole entisensä ja kaikki joutuvat taistelemaan elintilasta. Onneksi ESCAPE-hankkeen tutkijat ja avustajat tietävät, miten pahlalle päästään, ja mitä pitää tehdä, kun koiperhoset syövät siemenet tai lampaat herkuttelevat taimilla.

VALIKOITUJA LAJEJA

Erittäin uhanalainen ja näyttävä hämeenkylmänkukka sai kunnian olla ensimmäinen kasvi, jonka siemeniä talletettiin siemenpankkiin. Kesällä 2013 siemeniä kerättiin muutamista Kanta-Hämeen vahvoista esiintymistä. Näyttelyssä voi ihastella emeritusprofessori Pertti Uotilan upeita kuvia vilvuokkonakin tunnetusta kylmänkukasta. Tiesitkö, että vaikka jokainen kukka tuottaa yleensä yli sata siementä, niin sekään ei riitä turvaamaan hämeenkylmänkukan esiintymiä elinympäristöjen jatkuvasti muuttuessa?

UUSINTA UUTTA

ESCAPE-hanke panostaa maailmallakin uuteen asiaan, sammalten suojeluun. Suomen sammalista melkoinen osa on luokiteltu uhanalaisiksi. Paitsi että monet sammat ovat tarkkoja sopivien kasvupaikkojen suhteen, monet niistä ovat luonnostaankin harvinaisia. Kaikkein huonoimmassa asemassa ovat sellaiset lajit, joiden elinympäristöissä on tapahtunut suuria muutoksia. Sammalten suojelu on erityisen lähellä hankkeen projektikoordinaattori **Sanna Laaka-Lindbergin** sydäntä.

MITÄ SAA TEHDÄ

Luonnonsuojelulaki suojelee harvinaisia ja uhanalaisia kasveja keräämiseltä. Rauhoitettuja kasveja tai niiden osia ei saa poimia, kasveja ei saa siirtää luonnosta omaan pihaan, eikä edes niiden siemeniä saa kerätä. Rauhoittamisen tarkoituksena on suojella kasveja niiden omilla kasvupaikoilla. Näyttelyssä kerrotaan, miten siemeniä voidaan luvallisesti kerätä siemenpankkiin säilytettäväksi.

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMIA

Näyttely valottaa lopuksi tulevaisuuden suojelusuunnitelmia. Etäsuojelumenetelmien kehittämistä ja uhanalaisten kasvien siirtoistutusten seuranta jatketaan myös ESCAPE-hankkeen päätyttyä. Tavoitteena on, että kasvupaikalle syntyisi elinvoimai-

nen, runsaasti kukkiva ja siemeniä tuottava uhanalaisen kasvin esiintymä, jonka yksilöiden määrä lähtee hiljalleen kasvuun. Hankkeen osapuolista Metsähallitus on sitoutunut seuraamaan etäsuojeltujen kasvien menestymistä ainakin 15 vuoden ajan vielä ESCAPE-hankkeen loputtuakin.

NÄYTTELYN ASIAANTUNTIJAT

Johtaja Marko Hyvärinen, Luomus

Projektikoordinaattori Sanna Laaka-Lindberg, Luomus

Intendentti Leo Junikka, Luomus

Ylipuutarhuri Tuomas Kauppila, Oulun yliopiston kasvitieteellinen puutarha

Museomestari Mari Miranto, Luomus

Yli-intendentti Henry Väre, Luomus

Intendentti Annu Ruotsalainen, Oulun yliopiston kasvitieteellinen puutarha

Vanhempi tutkija Terhi Rytteri, Suomen ympäristökeskus

Tutkija Martina Reinikainen, Suomen ympäristökeskus

Erikoissuunnittelija Pauliina Kulmala, Metsähallitus

Emeritusprofessori Pertti Uotila, Luomus

Biologi Heidi Kaipiainen-Väre, Suomen ympäristökeskus

Kestävän kehityksen opiskelija Juuli Vänni

NÄYTTELYN TOTEUTUS LUOMUS

Näyttelypäällikkö Kirsi Hutri

Näyttelyamanuenssi Hasse Hyvärinen

Näyttelyamanuenssi Lea Heikkinen

Suunnittelija Satu Jovero

Puutarhatiimi

PIIRROKSET

Tuomas Naulapää

LISÄTIETOJA

Escape-hankeesta ja suojelumenetelmien vauhdikkaista vaiheista: <http://www.luomus.fi/fi/escape-suomen-luonnonvaraisten-kasvien-etasuojeluhanke>

